

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Eteläpelto, Anneli

Title: Tutkimus ammatti-identiteetin tukijana ja oppimisyhteisöjen rakentajana

Year: 2005

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2005

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Eteläpelto, A. (2005). Tutkimus ammatti-identiteetin tukijana ja oppimisyhteisöjen rakentajana. *Aikuiskasvatus*, 25(2), 150-154. <https://doi.org/10.33336/aik.93622>

Aikuiskoulutus nousussa, miten siihen vastaa alan tutkimus?

TUTKIMUS AMMATTI-IDENTITEETIN TUKIJANA JA OPPIMISYHTEISÖJEN RAKENTAJANA

Jos työstä viedään lyhytnäköisen tehostamisen seurauksena oppimisen kannalta tärkeimmät ainekset eli mahdollisuus arvioida omaa työtä ja mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen, on vaarana, että osaamisketjut sekä niitä synnyttävät ja ylläpitävät yhteisöt rapautuvat. Myös työntekijöiden ammatillinen identiteetti on vaarassa rapautua, ellei yhteisöön samastumisen ja kuulumisen sekä sen taustalla olevan luottamuksen arvoa ja osaamisen hankkimiseksi tehtyä pitkäjänteistä työtä osata riittävästi arvostaa.

ANNELI ETELÄPELTO

” Aikuiskoulutus on Suomessa sellaisessa nousussa, ettei ole ennen nähty. Poliitikot, etujärjestöt sekä koulutuksen järjestäjät ja käytännön toteuttajat tuntuvat vannovan aikuiskoulutuksen lisäämisen, laajentamisen ja kehittämisen nimeen. Toivottavasti aikuisetkin saadaan mukaan.” Näin kirjoittaa STTK:n koulutuspoliittinen asiamies tuoreessa Aikuiskasvatus-lehdessä.

Maatamme pidetään monessa mielessä aikuiskoulutuksen kärkimaana. Toive aikuisten mukaan saamisesta näyttää toteutuneen paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Vuonna 2002 aikuiskoulutusta järjesti Suomessa noin tuhat oppilaitosta ja korkeakoulua, ja aikuiskoulutukseen osallistui noin 1,8 miljoonaa aikuista. Tämä on yli puolet aikuisväestöstä ja samalla OECD maiden korkeimpia.

Kansainvälisesti vertaillen aikuiskoulutus on meillä kuitenkin usein melko lyhytkestoista. Aikuiskoulutus ei myöskään jakaudu tasaisesti, saattikka eri väestöryhmien välisiä eroja tasoittavasti. Eniten koulutusta saavat ne, joilla on korkea pohjakoulutus. Yliedustettuina ovat 25–45-vuotiaat ylemmät toimihenkilöt. Myös kaupungeissa asuvat ja naiset ovat osallistuneet aikuiskoulutukseen aktiivisesti.

Sen sijaan ryhmät, jotka olisivat eniten aikuiskoulutuksen tarpeessa, kuten ikääntyvät, työelämän ulkopuolella olevat, pitkäaikaistyöttömät, puutteellisen pohjakoulutuksen omaavat tai ammatillista peruskoulutusta vailla olevat osallistuvat vähiten aikuiskoulutukseen ja ovat myös heikoimmin siihen motivoituneita.

Aikuiskoulutuksella viitataan aikuisia varten suunniteltuun, organisoituun ja järjestettyyn koulutukseen. Aikuiskasvatuksen kenttä on kuitenkin huomattavasti tätä laajempi. Aikuiskasvatus ymmärretään nykyisin elinikäisenä ja elämänlaajuisena oppimisena, joka ulottuu nuoruudesta aikuis- ja vanhuusikään ja kattaa aikuisen toiminnan eri osa-alueet. Siihen sisältyy periaatteessa kaikenlainen aikuisena opiskelu ja oppiminen.

Aikuisenahan voi opiskella – paitsi tätä varten suunnitellussa koulutuksessa – myös itseohjautuvasti hyödyntämällä koulutuksen ulkopuolisia oppimisympäristöjä, kuten kirjastoja, sanoma- ja aikakauslehtiä, televisiota, radiota ja

Anneli Eteläpelto

muuta mediaa. Myös järjestötoiminta ja lähiyhteisöt, kuten perhe sekä vapaa-ajan harrastustoiminta ja tietoverkkoympäristöt tarjoavat monenlaisia mahdollisuuksia aikuisten omaehtoiseen opiskeluun ja oppimiseen.

Vuosi 1996 oli Euroopassa elinikäisen oppimisen vuosi, ja tämän jälkeen on EU:n oppimisyhteiskunta-visio ollut meillä voimakkaasti esillä. Sillä on perusteltu suosituksia, joiden mukaan oppimisen ilo tulisi saattaa koko kansan huviksi tuomalla omaehtoisen oppimisen mahdollisuuksia kaikkien ulottuville. Entistä vahvemmin oppimisyhteiskunta-puhe on kuitenkin noussut esiin talouden ja työmarkkinoiden suunnalta esitetyissä vaatimuksissa.

YHTEISKUNNALLISET MUUTOKSET TUTKIMUS-HAASTEIDEN TAUSTALLA

Aikuiskasvatuksen ja sen myötä aikuiskasvatuksen tutkimuksen haasteet ovat viime vuosina lisääntyneet valtavasti. Tutkimuksen haasteet nousivat paljolti aikuisen elämän kentillä tapahtuvista muutoksista. Yhteiskunnan ja työelämän muutokset sekä niihin liittyvät kasvavat osaamisvaatimukset ja jatkuvan oppimisen tarpeet ovat meillä vahvasti esillä – puhuttiinpa koulutuksesta tai työelämästä, vanhemmuudesta tai kansalaisten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpidosta. Aikuiskasvatukselle syntyy odotuksia myös tasa-arvon ja yhteiskunnallisen eheyden vahvistamisessa ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten, kuten aktiivisen kansalaisuuden ja hyvän yleissivistyksen edistämisessä. Lisäksi väestön ikääntyminen luo tarvetta edistää niin työelämässä mukana olevien, kuin seniorikansalaistenkin oppimista. Aikuiskasvatukselta odotetaan, että sen avulla voitaisiin reagoida yhtä hyvin kansainvälistymisen ja globaalien markkinatalouden muutoksiin kuin ehkäistä syrjäytymistä ja sosiaalista pahoinvointia.

Aikuiskasvatus on monella tapaa jännittävä. Tämä johtuu siitä, että aikuiskasvatuksen käytännössä ja tutkimuksessa ollaan lähellä niitä aikuisuuden toimintakenttiä, joihin yhteiskunnan muutokset heijastuvat välittömästi. Aikuiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja edistää muutosta. Toisaalta aikuiskasvatukselta odotetaan lääkkeitä muutoksista aiheutuvien ongelmien hoitamiseen.

Aikuiskasvatuksen foorumeilla käydään vilkasta ja ajoittain hyvinkin kiivasta keskustelua siitä, keitä nykyinen aikuiskoulutus ja alan tutkimus palvelee. Kun esimerkiksi vielä vuonna 1997 elinikäisestä oppimisesta vielä puhuttiin 'oppimisen ilona', on viime aikoina elinikäisestä ja elämänlaajuisesta oppimisesta puhuttu entistä useammin myös 'elinkautisena'.

Paljolti tämä kriittisyys on noussut niistä työelämän vaatimuksista, jotka näkyvät työntekijöiden lisääntyvänä uupumisena ja mielenterveysongelmista johtuvien työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisenä. Myös perheen ja työn yhteensovittamisongelmat sekä työntekijöihin kohdistuvat yksipuoliset joustavuusvaatimukset, työurien epävakaistuminen ja työn lisääntyvä epävarmuus on tuottanut kriittisiä äänenpainoja aikuiskasvatukseen. Yritysten yhteiskuntavastuun nimissä onkin vaadittu työelämän muutosturvaa parantavia ja sen haittoja lieventäviä toimenpiteitä, kuten elinikäisen oppimisen rahastoa ja työpaikkakoulutusta.

TIETOINTENSIIVINEN TYÖ JA TYÖSSÄ OPPIMINEN

Tietointensiivisessä tuotantoelämässä, jossa tiedosta ja osaamisesta on tullut keskeinen kilpailuvaltti, tiedon jatkuva uusiutuminen on tullut välttämättömäksi. Työprosessien kehittäminen sekä palvelujen ja tuotteiden laadun parantaminen edellyttävät jatkuvaa oppimista sekä työntekijöiltä että yrityksiltä. Tästä seuraa, että työorganisaatioiden ja niissä toimivien ihmisten tulisi oppia ja uusiutua entistä nopeammin ja tehokkaammin.

Korkeaa osaamista vaativassa tietointensiivisessä työssä pidetään tärkeänä inhimillisten resurssien kehittämistä ja työssä oppimista. Kun oppiminen integroituu vahvasti työn tekemiseen, työympäristöt muuttuvat oppimisympäristöiksi. Työssä oppiminen onkin, paitsi ammatillisen koulutuksen eräs keskeinen toimintamalli, myös yritysten ja työntekijöiden arkipäivää. Työssä oppimisen ja inhimillisten resurssien kehittämisen kysymykset ovat myös aikuiskasvatuksen tutkimuksessa keskeisiä.

Ajankohtaiset työssä oppimisen tutkimukset vaativassa asiantuntijatyössä, esimerkiksi suunnittelijoilla, opettajilla, kasvattajilla sekä taiteellisessa ja luovassa työssä, ovat osoittaneet, että sosiaalinen vuorovaikutus ja oman työn arvioin-

ti ovat keskeisiä työssä oppimisen lähteitä. Työkokemuksesta näyttää tulevan oppimisen kannalta merkittävää silloin, kun hankittua kokemusta voidaan arvioida ja reflektoida yhdessä työtovereiden kanssa. Myös työjärjestelmien kehittyminen yhä monimutkaisemmaksi uuden teknologian ja verkottuneiden organisaatioiden myötä edellyttää entistä enemmän neuvotteluja, vuorovaikutusta sekä yhteistä ongelmanratkaisua.

Työelämän kehityksessä on kuitenkin nähtävissä työssä oppimisen kannalta huolestuttavia kehityssuuntia. Jos esimerkiksi työstä viedään lyhytnäköisen tehostamisen seurauksena oppimisen kannalta tärkeimmät ainekset eli mahdollisuus arvioida omaa työtä ja mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen, on vaarana, että osaamisketjut sekä niitä synnyttävät ja ylläpitävät yhteisöt rapautuvat. Myös työntekijöiden ammatillinen identiteetti on vaarassa rapautua, ellei yhteisöön samastumisen ja kuulumisen sekä sen taustalla olevan luottamuksen arvoa ja osaamisen hankkimiseksi tehtyä pitkäjänteistä työtä osata riittävästi arvostaa. Jos yksipuolinen joustavuusvaatimus yhdistyy epävarmuuteen, kiireeseen ja turvattomuuteen, viedään työyhteisöltä sen keskeiset oppimis- ja uusiutumispotentiaalit.

Elinikäinen ja elämänlaajuinen oppiminen tulisi lähikohdiltaan ankkuroida aikuisen kokonaiselämänkenttään. Muutoin on vaarana, että heikoimmaksi lenkiksi oppimisyhteiskunnan tuotantoketjussa osoittautuu aikuinen ihminen, joka haaveilee mielenkiintoisen ja haastavan työn lisäksi vakaasta perhe-elämästä, vanhemmuudesta, itsensä omaehtoisesta kehittämisestä sekä tasapainosta työn ja muun elämän välillä.

Aikuiskasvatuksen yhdeksi tehtäväksi näyttääkin asettuvan nuoruutta ihannoivassa kulttuurissamme eheän aikuisuuden ylläpito ja vahvistaminen.

Ihminen on pohjimmiltaan ja syvimmältä olemukseltaan utelias, ympäristöönsä suuntautuva, jatkuvasti uusia merkityksiä rakentava sekä yhteisöllistä mielekkyyttä elämälleen hakeva olento, joka voi parhaimmillaan toteuttaa näitä pyrkimyksiä juuri omaehtoisessa yhteisöllisessä oppimisessa. Työssä oppimisen kohdalla tämä voisi tarkoittaa sitä, että työn vaativuuden kasvu nojaa kokemuksen karttumiseen, sopivaan haasteiden kasvuun ja itseohjautuvuuteen, joka tapahtuu vuorovaikutuksessa tukeviin lähiyhteis-

söihin, ja joka ottaa lähtökohdaksi eri elämänaluiden tasapainoisen yhteensovittamisen.

YKSILÖLLISTYNEET ELÄMÄNPOLUT JA IDENTITEETTI

Ihmisen käsitys itsestään, siitä millainen hän on ja mihin hän kuuluu ja samaistuu, on yhteydessä siihen, mitä hän oppii ja miten hän oppii. Myös ammatillinen identiteetti on vahvasti sidoksissa käsityksiin ja mielikuviin itsestä. Nämä ohjaavat myös ammatillisen identiteetin uudelleenrakentumista, ja siksi niiden ymmärtäminen on tärkeää myös aikuiskasvatuksessa.

Biograafinen lähestymistapa, joka on sijoittanut aikuisopiskelijan historialliseen aikaan ja henkilöhistorialliseen viitekehykseen, on osoittanut, että eri sukupolvien välillä on huomattavia eroja siinä, millainen on ollut koulutuksen merkitys ihmisten elämässä. Tästä johtuen eri sukupolvien kokemuksia koulutuksesta ja oppimisesta tulisi tarkastella eriytyneesti. Puhuminen aikuisopiskelusta yleensä näyttää harhaanjohtavalta, koska eri ikäryhmille ja eri sukupuolille opiskelulla on ollut hyvin erilaisia merkityksiä.

Aikuiskoulutus ja kasvatus on aina koskettanut läheisesti naisten asemaa ja vapautumista yhteiskunnassa. Huolimatta siitä, että naiset ovat osallistuneet aktiivisesti aikuiskoulutukseen, työelämän rakenteet ovat edelleen vahvasti sukupuolittuneita. Miehet ja naiset toimivat eri aloilla, ja heidän palkkauksensa sekä etenemismahdollisuutensa ovat eriarvoisia. Vaikka naiset ovat korkeasti koulutettuja, se ei näy heidän työmarkkina-asemassaan. Ammatillisen identiteetin näkökulmasta tarkastellen tyttöjen ja poikien ammatilliset kiinnostukset ja niiden perusteet ovat eriytyneitä. Kun tytöt perustelevat valintojaan enemmän ammatin ja työn sisältöön sekä itsensä toteutukseen liittyvillä seikoilla (esimerkiksi halu auttaa ja hoivata, työskennellä lasten parissa tai edistää ihmisten hyvinvointia), poikien valinnoissa korostuvat enemmän koulutuksen ja tutkintojen välineellinen arvo, pyrkimys hyväpalkkaiseen, korkeaa statusta ja etenemismahdollisuuksia tarjoavaan työhön. Samansuuntaiset erot näkyvät myöhemminkin aikuisten ammatillisessa uudelleenopiskelussa.

Elämäkertatutkimuksessa, jossa on tarkasteltu ihmisten henkilökohtaisesti merkittäviä oppimiskokemuksia eri elämänvaiheissa, voidaan parhaimmillaan tavoittaa näitä yksilöllisiä merkityk-

siä, joiden pohjalta myös aikuiskoulutukseen motivoitutaan. Ja motivaation lähteet olisi hyvä tuntea silloin kun aikuiskoulutusta suunnitellaan.

KEHITYS JA OPPIMINEN AIKUISUUDESSA

Aikuiskasvatuksen teorioissa on aikuisten oppimisen ja kehittymisen tavoitteena pidetty kriittistä ja reflektiivistä ajattelua sekä tietoisuutta itsestä ja omasta elinympäristöstä. Aikuiskasvatuksessa korostetaan omakohtaisen kokemuksen hyödyntämistä oppimisen lähteenä, samalla kun aikuisoppijan oletetaan toimivan itseohjautuvasti ja pyrkivän oman elämän hallintaan emansipatorisen valtautumisen ja voimaantumisen kautta.

Ajankohtaisen oppimiskäsityksen mukaan oppimista ei voida pelkistää yksittäisten tietojen ja taitojen tai edes kriittisen tietoisuuden hankkimiseksi, vaan oppimisessa ja kasvussa on aina myös kyse yhteisöihin kuulumisesta, osallisuudesta, vallasta, ja sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Näiden kautta rakennetaan subjektiivista identiteettiä, käsitystä itsestä yhteisön jäsenenä.

Työvoiman ikääntyessä meillä on työelämässä entistä enemmän yli 45-vuotiaita, joita aikuisuuden kehityspsykologiassa on kuvattu eheyttä, viisautta, moniarvoisuutta ja suvaitsevaisuutta sekä generatiivista huolenpitoa seuraavista sukupolvista ylläpitäviksi ja moraalisesti vastuullisiksi kansalaiseksi. Työelämän aikuiskoulutuksessa yli 45-vuotias näyttäytyy kuitenkin helposti vain ongelmatapauksena.

Kuvaukset eheästä aikuisuudesta ovat monta kertaa aika kaukana siitä todellisuudesta, mitä työelämä aikuiskoulutukselta odottaa. Voidaan kysyä, ovatko teorianne vanhentuneet, onko ihminen muuttunut näin perustavalla tavalla vai onko kyse vain sellaisesta elinympäristömme muutoksesta, jossa kuvatunlaisesta aikuisuudesta on tullut tuotantoelämän edistyksen riippakivi. Aikuiskasvatuksen tutkimukselle tästä nousee moninaisia ja moniulotteisia haasteita.

ITSETIEDOSTUS, IDENTITEETTI JA SUBJEKTIVUS

Itsetiedostukseen kykenevä aikuinen peilaa itseään jatkuvasti yhteisönsä vuorovaikutuksessa asettaen yhä uudelleen kysymyksen, kuka olen ja mihin kuulun. Yksilöllistymistä ihannoiva länsimainen yhteiskunta edellyttää, että ihmiset en-

tistä useammin ja ahkerammin joutuvat asettamaan itselleen tällaisia kysymyksiä. He myös joutuvat määrittelemään itseään yhä uudelleen ja pohtimaan, millaiseksi haluavat tulla.

Kun aiemmin nämä identiteetin rakentamiseen liittyvät kysymykset olivat akuutteja lähinnä nuoruusiässä, nyt aikuisuuden kentät ovat sillä tavalla liikkeessä, että näihin kysymyksiin joudutaan etsimään vastauksia koko aikuisuuden ajan. Vakaat työurat samoin kuin pysyvät ammatit tai elinikäiset lähiyhteisöt ovat käymässä entistä harvinaisemmiksi. Ihmiset kuuluvat enää harvoin koko aikuisikänsä samaan lähiyhteisöön, perheeseen tai työpaikkaan. Sen sijaan he joutuvat kohtamaan identiteettiään ravisuttavia muutoksia siinä, mihin he kuuluvat ja miten he itsensä tältä pohjalta uudelleen määrittelevät.

Jälkimodernin, muutoksille ja riskeille alttiin yhteiskunnan identiteettiä onkin alettu kutsua muuttuvaksi ja suhteelliseksi identiteetiksi. Tällaisen identiteetin on oletettu elävän projektista ja hankkeesta toiseen, olevan luova, innokas ja uudistuva – toisin sanoen, elävän jatkuvassa olemisen ja tulemisen tilassa. On mielenkiintoista havaita, että aikuisuuden kehitysteorioissa tällainen kuvaus vastaa 22–28-vuotiaan nuoren aikuisen tyypillistä kehitysvaihetta, jolloin eri vaihtoehdot elämässä halutaan vielä pitää avoimina ja jolloin viihdytään epävarmuudessa sekä jatkuvassa uudeksi tulemisen tilassa.

Mikäli meiltä edellytetään tällaista ikuista nuoruutta, tästä voi syntyä oppimisen ja kehityksen kannalta ristiriitoja ainakin sellaisissa töissä ja ammateissa, kuten opettamisessa, kasvattamisessa, ja johtamisessa, joissa ammatillisen identiteetin kehittyminen edellyttää koko persoonallisuuden kehittymistä ja kasvua ihmisenä. Ellei tähän tarjoudu riittävästi mahdollisuuksia, vaarana on psyykkisten voimavarojen ennaikainen loppuun kuluminen ja uupuminen tai vastuullisen työorientaation katoaminen. Eräiden tutkimusten mukaan esimerkiksi opettajien ja kasvattajien työorientaatiot ovat jo anglo-amerikkalaisissa maisa osin muuttuneet välineellisiksi ja vieraantu-neiksi.

Aikuiskasvatuksen tehtävänä onkin tarjota ammatillisen identiteetin uusintamiseen sellaisia työssä oppimisen muotoja, jotka voivat tukea aikuisen persoonallisuuden jatkuvaa ja kokonaisvaltaista kasvua. Esimerkiksi mentorointi sekä yksilö- ja ryhmätyönohjaus ovat keinoja, joita tulisi kokeilla ja arvioida.

TUTKIMUSHAASTEET

On ilmeistä, että monissa aikuiskasvatuksen ongelmien ratkaisussa tulisi nähdä koulutussektoria laajemmalle. Sosiaalisen vahvistamisen kautta tulisi pyrkiä identiteettiä tukeviin yhteisöihin, joissa luottamuksen ja vastavuoroisuuden kautta rakennetaan sosiaalista ja inhimillistä pääomaa.

Aikuiskasvatuksessa tarvitsemme lisää tietoa siitä, millainen aikuispedagogiikka tukee identiteetin ja subjektiviteetin kasvua. Millaiset oppimista ja työyhteisöt edistävät inhimillisten voimavarojen kestävästä hyödyntämisestä ja miten edistetään tällaisten yhteisöjen syntyä ja rakentumista?

Jos oppiminen nähdään yhteisöihin nojaavana identiteetin rakentamisena, tältä pohjalta nousevat (aikuiskasvatustutkimuksen vastattavaksi) kysymykset, millainen on hyvin toimiva, monialaista osaamista ja ihmisten erilaisuutta hyödyntävä yhteisö. Mikä on yksilön osaamisen ja yhteisön kehittymisen välinen suhde: miten ammatillinen identiteetti rakentuu ja uusiutuu erilaisiin yhteisöihin osallistumisen myötä? Millaisista aineksista ammatillinen identiteetti elämänkaaren eri vaiheissa rakentuu ja millaisin keinoin sitä voidaan eri vaiheissa parhaiten tukea?

Tarvitaan myös lisää tietoa siitä, miten työyhteisöjä voidaan kehittää siihen suuntaan, että työntekijöiden jatkuva oppiminen ja ammatillisen identiteetin uusiutuminen niissä voisi edistyä myönteisellä ja kestäväällä tavalla.

Tieteen tehtävänä on aina myös kehittää omia työvälineitään eli uuden tiedon hankinnan ja analysoinnin menetelmiä sekä luoda uusia käsitteellisiä ja teoreettisia malleja, joiden avulla käytäntöjä voidaan ymmärtää entistä paremmin ja tältä pohjalta vaikuttaa käytäntöjen kehittämiseen. Tässä pätee edelleen vanha viisaus siitä, että mikään ei ole niin käytännöllinen kuin hyvä teoria.

Erityisesti tarvitsemme uusia käsitteellisiä malleja ja teorioita kuvaamaan, miten rakennetaan ja ylläpidetään sellaisia yhdessä oppimisen muotoja, joissa inhimillinen vuorovaikutus merkitsee tasavertaista, mutta erilaisuuksia hyödyntävää moniäänisyyttä ja joissa tuotetaan osallistuvaa ammatillista subjektiutta.

Monissa työelämän kehittämistä koskevissa lähestymistavoissa subjektin rooli on unohdettu tai se on alistainen työvälineille. Kuitenkin niin tietointensiivisessä kuin ihmislähtöisessä työ-

sä asiantuntijuus rakentuu aina vahvasti henkilön identiteetin, subjektiviteetin ja yksilöllisen kokemushistorian perustalle. Vaikka siis yksilöt ovat aina sosiaalisen todellisuuden ja ympäristönsä luomuksia, he ovat samalla ainutkertaisia kombinaatioita siitä sosiaalisesta kokemuksesta, joka on liittynyt heidän yksilökehitykseensä.

Subjektin uudesta tulemisesta aikuiskasvatukseen kertoo biograafinen elämäntutkimus. Samoin angloamerikkalaisessa keskustelussa subjektius on nostettu kritiikkinä jälkimodernille ihmisen pirstomiselle. Brittisosiologi Margaret Archer kritisoi erityisesti sitä, että jälkimodernin asemiin jumittunut teoretisointi on heittänyt lapsen pesuveden mukana – hävittäessään paitsi uskon suuriin teorioihin se on hävittänyt myös ihmisen. Tältä pohjalta mm. australialainen Stephen Billett on korostanut yksilön huomioon ottamisen merkitystä ammattitaitoa koskevassa tutkimuksessa.

LOPUKSI

Aikuiskasvatuksella on pitkät ja kunniaakkaat perinteet yleisen kansansivistyksen ja vapaan sivistystyön edistäjänä. Aikuiskasvatuksen historiasta nousevat ne humanismin ja ihmisyyden puolustamisen ylevät perinteet, joiden varaan hyvin toimiva kansalaisyhteiskunta on meilläkin rakentunut. Nykyinen globaali markkinayhteiskunta rakentuu ihmisten, yhteisöjen ja organisaatioiden osaamiselle, jota tuotetaan ja ylläpidetään elinikäisen ja elämänlaajuisen oppimisen kautta.

Siitä huolimatta, että aikuiskasvatus on intresseiltään ja siihen kohdistuvine odotuksineen jännitteinen ja täynnä ristiriitaisuuksia, se edustaa oppimis- ja kansalaisyhteiskunnan välttämättömiä rakennuspuita. Pienen maan menestyminen on kiinni sen korkeasta osaamisesta, jota tulisi kaikin keinoin vaalia – myös aikuiskasvatuksen tutkimusta ja käytäntöjä kehittämällä.

*Professori Anneli Eteläpellon virkaanastujaispuhe
10. marraskuuta 2004 Jyväskylän yliopistossa*